

Naso III (Numeri 4:21 – 7:89)

13 Sivan 5775 / 31 mei 2015

Numeri 5: 11-31 HSV

Thema: De wet inzake achterdocht

Maar liefst 176 verzen kent de Sidra Naso, die loopt van Numeri 4: 21 t/m Numeri 7: 89. Daarmee is hij de langste Sidra en heeft hij evenveel verzen als Psalm 119. Hetgeen geen toeval is volgens de rabbijnen, want ook in deze Sidra is het – net als in Psalm 119 - het Woord van God dat heel het leven bepaalt. Dat Woord van God ligt letterlijk in het midden, is present in de stenen tafelen die in de ark in de Woning, de Misjkan, liggen. De stammen zijn daar omheen gelegd.

De Sidra begint met de uiterlijke ordening rondom die woorden en rondom de Woning: wie legert zich waar, en wat is ieders taak bij het transport van de Woning als er wordt opgebroken? Maar vervolgens gaat het ook om de innerlijke ordening: onreinheid moet zo ver mogelijk van de Woning blijven, moreel onrecht tussen de mensen moet worden hersteld, er klinken regels voor een harmonisch gezinsleven, en tenslotte horen we over mensen die zich heel speciaal aan de dienst van God wijden – de Nazireeërs -; en na de hogepriesterlijke zegen eindigt de Sidra met de wijdingsgeschenken van elke stam van Israel.

In 2012 heeft Leon stil gestaan bij het nazireeërschap. In 2013 hebben we de bewegingen van de vendels rond de Misjkan bestudeerd. Vandaag bestuderen we woorden over innerlijke ordening; we staan stil bij de problemen die rijzen als een man achterdochtig wordt en vermoedt dat zijn vrouw met een ander heeft geslapen. Komt dat nog goed?

We volgen HSV. Onze aanvangstekst is Num. 5: 12, 14

Spreek tot de Israëlieten en zeg tegen hen: Stel dat iemands vrouw afgeweken is en zij trouwbreuk tegen haar man gepleegd heeft...

En als een geest van achterdocht over haar man gekomen is...

We kunnen de boodschap die we vanmiddag meekrijgen uit Sidra Naso versimpelen tot een oproep om trouw te zijn in onze huwelijken. Zo'n oproep te doen in onze tijd vraagt trouwens al heel wat moed. Iedereen kon op televisie zien hoe parlamentslid Kees van der Staaij werd weggehoond om zo'n pleidooi voor trouw-zijn.

Als we op TV ook nog dit schriftgedeelte uit Numeri zouden voorlezen, zou men ons helemaal aanstaren alsof wij van een andere planeet komen. Waar gaat dit over?

In Joodse kring staat deze tekst bekend als de Sotah-passage, de passage betreffende de vrouw die 'afdwaalt', Sotah; gevolgd door 'het ritueel van het bittere water'.

En op het eerste gezicht is dit gedeelte schokkend. De manier waarop hier met de vrouw wordt omgegaan, alsof ze een soort object is, alsof ze een verderfelijke wezen is. Ze wordt vernederd voor het oog van de mensen. De priester gooit haar haar los, en dat is in de maatschappij van die dagen net zo vernederend als dat bij ons na de Tweede Wereldoorlog vrouwen die geheuld hadden met Duitsers werden kaalgeschoren. Ze krijgt ook geen enkele kans zichzelf te verdedigen. Ze wordt overgeleverd aan een soort godsoordeel en ze mag daarbij maar twee woorden spreken: amen, amen.

Nu is er ook weer niet direct de dood mee gemoeid. Water drinken dat met vuile grond is aangelengd is geen pretje, maar niet dodelijk. Dat ging in de wereld rondom Israel in die dagen wel anders. In de Codex van Hammoerabi (wetten in Mesopotamië ca 1880 v. Chr.) moest men in dergelijke gevallen de vrouw in een rivier werpen. Dan vocht ze dus voor haar leven. En als ze verdronk bewees dat haar schuld.

Zo is het hier niet. En de Misjna – de mondelinge overlevering sinds de dagen van Mozes – stelt zelfs dat er nog wel wat meer ruimte voor haar was dan we in Numeri lezen. De man mag tegen zijn vrouw zeggen dat ze het water toch maar niet moet drinken; de vrouw zelf kan het ook weigeren. Dat betekent dan wel dat de zaak niet opgelost wordt.

Maar waarom gaat het nu eigenlijk allemaal? In feite gebeurt dit allemaal alleen op grond van een verdenking. Een hele wet alleen op grond van een gevoel (en een bepaalde stemming die in huis hangt)! En het is niet eens duidelijk of die verdenking ook maar ergens op gestoeld is. Het is een ritueel dat door God wordt voorgeschreven als 'een geest van achterdocht over haar man gekomen is, zodat hij achterdochtig is geworden tegenover zijn vrouw nadat zij is vreemdgegaan, of als er een geest van achterdocht over hem gekomen is, zodat hij achterdochtig geworden is tegenover zijn vrouw terwijl zij *niet* is vreemdgegaan'.

Het probleem lijkt dus niet eens zozeer het vreemdgaan, of de vrouw nu wel of niet met een ander heeft geslapen. Het probleem is de achterdocht van de man. Wat hier in Numeri wordt voorgeschreven heet dan ook terecht 'de wet inzake achterdocht'. Het draait om verdenking, de ander niet geloven; of ook gewoon om jaloersheid: mannen die al door het lint gaan als een andere man naar hun vrouw kijkt en geloven dat hun vrouw aan die avances tegemoet zou willen komen.

Het probleem is dus eigenlijk niet de vrouw, maar de man. Die kijkt op een bepaalde manier naar mannen en vrouwen, dat is degene die seksualiseert.

En daarom heeft – let wel – Rabbi Jochanan Ben Zakkai al in de 1^e eeuw van onze jaartelling dit ritueel buiten werking gesteld. En dat deed hij met een beroep op een ander woord van God, namelijk uit Hosea 4: 14: 'Ik zal jullie dochters niet meer straffen omdat ze ontucht bedrijven, en jullie schoondochters omdat zij overspel plegen, want zij zelf zonderen zich af met lichte vrouwen...'. Bedoeld wordt dan het gedrag van de mannen. De mannen zelf zijn schuldig aan ontucht. En wanneer mannen zichzelf aan vreemdgaan bezondigen, is voor een aparte behandeling van de vrouwen volgens Ben Zakkai geen plaats meer. Geen ritueel van het bittere water dus meer, geen denigrerende behandeling van de vrouw, sinds de eerste eeuw n Chr..

We zullen zo meteen ons nog verder verdiepen in de vraag hoe de Joodse traditie dan verder met deze tekst uit Numeri is omgegaan. Want de tekst staat toch in Gods Woord?! Dus heeft het iets voor ons te betekenen.

Maar dit is ook het moment om even na te denken over het feit dat men de woorden van de Torah dus niet los wil maken van de realiteit; de vaak onthutsende en ontnuchterende realiteit. Rabbi Jochanan Ben Zakkai wilde kennelijk geen hypocrisie. Dat lijkt veel op de houding van Jezus in Johannes 8 en elders. Ben Zakkai ontmaskert mannen die vrouwen beschuldigen van wat zij zelf doen. Hij realiseert zich dat mannen vaak gemakkelijker lijken weg te komen met vreemdgaan dan vrouwen. En dan is een beroep op het Woord van God eigenlijk blasfemie.

Mannen werken zelf ook graag mee aan het beeld dat hen seksueel meer is toegestaan dan vrouwen. Zij bagatelliseren vaak de ellende die ze daarmee in levens van vrouwen aanrichten. Dat is pas echt denigrerend en beschadigend voor vrouwen; hen gewoon gebruiken. Nooit zal de Torah gelezen en gebruikt mogen worden om daarin mee te gaan.

Te beginnen met de oudsten breekt dat inzicht ook rond Jezus en de overspelige vrouw door.

Dit is echter ook even het moment om na te denken over het verband waarin teksten als die van Numeri 5 staan. Ook daarmee hoeven we op TV al helemaal niet aan te komen, maar dit zijn wel de waarden en normen die de Bijbel ons aanreikt.

De woorden in Numeri klinken in een tijd dat een man vaak meerdere vrouwen had. Het gaat dan ook niet om al of niet monogaam zijn. Het gaat wel om relaties die worden gesloten in het *verbondsvolk* Israel. Het Verbond van God met zijn volk betekent alles; daar hangt het hele bestaan van Israel van af. Verbondsbreuk, trouwbreuk, zou verwoestend zijn voor het volk; als Hij zijn volk laat vallen... (of ons...). En elk verbond tussen mensen binnen Israel spiegelt zich daarom idealiter aan dat Verbond van God met zijn volk. God zelf vraagt het volk voortdurend om net zo betrouwbaar voor elkaar te zijn als Hij is voor zijn volk. Wie dat niet doet, beschadigt en beledigt *Hem*. Wie niet handelt in de geest van de grote Bruidegom en Vader en Koning in de hemel, beledigt Hem en doet alsof Gods liefde en trouw niets voorstellen. Zoals in die beroemde gelijkenis van Jezus waarin iemand 10.000 talent schuld wordt kwijtgescholden door zijn heer, die heer beledigt door zelf een ander nog geen dubbeltje kwijt te schelden. Alsof wat die heer gedaan heeft niets voorstelt en geen echo hoeft te hebben in je leven.

Ons leven voltrekt zich voor Gods aangezicht. Dat geloof je of niet. Daar leef je naar of niet. Daarin onderscheiden wij ons van anderen of niet. Maar als wij

gelovig zijn, dan zal ons leven op een of andere manier een weerspiegeling zijn van, echo op Gods trouw.

Die trouw van God wordt in Israel als een zichtbaar teken megedragen in het ritueel van de besnijdenis. Die is teken van het verbond van God met zijn volk voor eeuwig.

En in de joodse wereld wordt het teken van Gods verbond, de besnijdenis, nu juist zichtbaar in de intimiteit van man en vrouw. God spant – naar joodse gedachte – zijn tent beschermend over twee mensen die elkaar liefhebben als in het paradijs. Hun liedesgemeenschap vindt plaats onder Gods ogen en bij het teken van het verbond. Als er nieuw leven komt, voortzetting van het zaad en huis van Israel, is dat Gods gave. Hoe zou je die gemeenschap dan kunnen vieren in een setting van verraad jegens je verbondspartner? Dor vreemd te gaan?

En daar komt nog iets bij. Israel is in Numeri gelegerd rondom de Woning van God, ieder 'naar zijn vaderhuis' (Num. 2:2), zijn familie en stam. Met andere woorden – en ook dat hoort tot de 'innerlijke ordening' van het volk – : ieder hoort zijn of haar vader te kennen. Overspel brengt dat in gevaar (in die oude tijden sneller dan nu, met alle voorbehoedsmiddelen die er zijn; maar het principe blijft hetzelfde).

Als uit de liefdesgemeenschap een kind zou voortkomen moet het frank en vrij kunnen vragen: wíe ben ik, wíe zijn mijn ouders? En dan hoort het kind een antwoord krijgen dat hem bevestigt in zijn bestaan. Hij/zij mag weten bij wie het hoort, welke sfeer, welke traditie, welke taken die eruit voortvloeien en die zin aan het leven geven.

Ik vrees dat dezelfde mensen die hun hoon over Kees van der Staaij uitstorten met tranen in de ogen zitten te kijken naar mensen die op zoek zijn naar hun wortels; testen laten doen met DNA. Bij wie hoor ik? Een mens heeft een verband nodig waarin hij kan groeien, een betrouwbaar verband; een verbond waarin je een plek en taak hebt.

Hoe dan ook: in Israel mag je niet spelen met de besnijdenis, met Gods verbond, met leven en toekomst. En dat geldt ook ieder die in Israel wordt ingelijfd.

Nu terug naar de vraag hoe de Joodse traditie dan verder met deze tekst uit Numeri is omgegaan al hebben ze het 'ritueel van het bittere water' in de eerste eeuw buiten werking gesteld.

Het antwoord ligt besloten in de dingen die ik daarnet zei. Het breken van een verbond, trouwbreuk, is als een belediging van God die zijn Naam aan het verbond met Israel en aan ieder persoon daarbinnen heeft gegeven. Zo'n verbond is gebaseerd op onderling vertrouwen, op open en eerlijke communicatie over alle dingen. Als de partners in een verbondsrelatie elkaar niet meer in de ogen en het hart kijken, dan kunnen ze misschien nog wel vrijen, maar het verbond is dan al stuk. Op z'n best leven ze samen zonder zich nog in elkaars leven te verdiepen, op z'n slechtst ontaardt het in ruzie en jaloezie. En daar plukken dan anderen, kinderen voorop, de wrange vruchten van.

Als we geboren worden is de wereld om ons heen groot en dreigend. Alles is onzeker. Als het goed is doen we er alles aan om onze kinderen iets mee te geven waardoor ze de moed zullen hebben om toch verbindingen, relaties aan te gaan; te durven geloven, te durven spreken met anderen van hart tot hart. Je wilt een leven voor je kinderen dat niet wordt beheerst door onzekerheid, wantrouwen, angst, maar dat ze durven wandelen omdat ze hebben gezien dat het kan: leven in liefde en trouw. Je hoopt dat ze op die basis zullen bouwen in

deze wereld aan grotere verbanden, wandelend met God; het beste zoekend voor andere mensen: genade en vrede (de priesterzegen waarmee onze Sidra besluit).

Wantrouwen, achterdocht, maakt het leven kapot. Het gaat juist om een leven in vrede. Hoe willen we geschillen in de wereld helen als we niet geloven in bondgenootschappen, dat liefde en trouw bestaan, vrede mogelijk is?

En in dat verband is de volgende midrasj veelzeggend en inspirerend. In Numeri 5 vers 23 wordt gezegd: en de priester schrijft deze vervloekingen – waar de Naam van God in voorkomt: JHWH – op een stukje perkament en dat moet hij dan in het bittere water – niet gooien, maar – uitwissen!

Dat is ongelooflijk. De Naam van God is zo heilig. Een gelovige Jood zou ontsteld zijn als hij zag dat ik soms voor mijn catechisanten de Naam van God op het bord schrijf, en die Naam dan vervolgens weer uitwis! Maar hier staat: en wis ze uit in het bittere water.

En daarbij moet ik opnieuw denken aan Johannes 8: Jezus schrijvend in het zand, voor je het weet weer uitgewist; de schriftgeleerden herinnerend aan Numeri 5?

Leerde Rabbi Jismaël:

Groot is de vrede en groot de Naam die geschreven wordt in heiligheid. Maar de Heilige-gezegend-zij-Hij sprak: dat mijn Naam worde uitgewist door het bittere water, om vrede te creëren tussen man en vrouw.

Zo hoog dus slaat de HERE God de eenheid tussen man en vrouw aan, dat Hij terwille daarvan zelfs zijn Naam wil uitwissen. Hij zoekt eenheid, jaloezie, zelfs ten koste van zichzelf. Dus hoe ver gaan wij daar in? Hoe zelfopofferend zijn wij als het erom gaat in onze huizen vrede te creëren?

Dat lijkt de voornaamste spits te zijn van dit schriftgedeelte. Jaloezie, bezitterigheid en dergelijke emoties kunnen in elke man-vrouw-relatie en ook andere relaties vernietigend en explosief werken, gif zijn waarin kinderen ademen. Het Sota-ritueel geeft aan: houdt dat niet binnen de voordeur. Ga hulp zoeken. Ga ermee naar de priester, psycholoog, pastor, of wie ook. Kom ermee naar buiten. Zoek mensen die je helpen elkaar weer in de ogen en het hart te zien, zonder wantrouwen en verdenkingen. Niet alleen omdat dat goed is voor jezelf en voor je relatie. Maar omdat God zelf wil dat wij één zijn en de eenheid zoeken en beleven voor zijn aangezicht. Daar zet Hij zijn Naam voor in. Opdat wij leven in harmonie, in genade en vrede, en onze kinderen zullen opgroeien in kaders van liefde en trouw van waaruit zij het leven aan kunnen en aandurven. Hoe kan de priesterzegen worden uitgesproken over een volk dat niet in genade en vrede wil leven?

Wij leven in een rare tijd. Allerwegen wordt gesignaleerd dat mensen hun moreel kompas kwijt zijn. Mensen leven en werken niet met elkaar, maar gebruiken elkaar zo lang het nodig is en nemen daarna weer een volgende in de arm of in bed; als zijn mensen gebruiksvoorwerpen. Massa's van onze kinderen lijden al aan een burn-out voordat ze 30 jaar zijn. Meer dan de helft van de ziektegevallen is psychisch in plaats van somatisch.

Wetenschappers rollen over elkaar heen om de oorzaken aan te wijzen. Diversen van hen vinden dat deze zieke mensen zich eens moeten vermannen; met andere woorden: nog harder worden.

Maar als je de vraag stelt of het ook iets te maken kan hebben met de onbetrouwbare relaties in onze tijd, te maken kan hebben met vreemdgaan en

gebrek aan liefde en trouw *for better and for worse*, klinkt hoongelach. Als je vraagt of het ook te maken kan hebben met het loslaten van een leven naar de waarden en normen van de Bijbel, dan ben je een *alien* van een andere planeet. God is er niet op uit ons te veroordelen. Jezus veroordeelt zelfs de vrouw niet van wie het overspel bewezen is. Hij zegt alleen: doe dit nu nooit weer. Leef in liefde en in trouw; als een weerspiegeling van God JHWH die liefde is en trouw blijft tot in eeuwigheid. Een leven zonder achterdocht. En in die houding, 'argeloos als duiven en verstandig als slangen', mensen en volken met elkaar verbindend in bondgenootschappen van trouw.